

ภูมิของวิปัสสนา

โดย

พระนิโรธรังสี คัมภีรปัญญาจารย์
(เทศก์ เทศรังสี)

แสดง ณ วัดหินหมากเป้ง อ.ศรีเชียงใหม่ จ.หนองคาย
วันที่ ๑๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๗

“

เมื่อจิตสงบเข้าไปถึงความรู้จริงเห็นจริงแล้ว
จิตก็เป็นสภาพตามเป็นจริง
รูปที่เห็นก็เป็นรูปในสภาพเป็นจริง
สิ่งทั้งปวงหมดที่เห็นในขณะนั้นเห็นสภาพตามความเป็นจริงของมัน
เห็นแจ้งชัดจริงด้วยใจของตนเอง มันก็เลยตรัสรู้

”

ภูมิของวิปัสสนา

เทศน์ ณ วัดหินหมากเป้ง อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย

วันที่ ๑๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๗

ธรรมะทุกประการที่พระพุทธเจ้าทรงสอน ต้องรวมเข้ามาจึงค่อยถูก ถ้ายังไม่รวมเข้ามายังกระจายอยู่ ก็เรียกว่ายังไม่ถูก วันนี้จะเทศน์ถึงเรื่อง **ขันธ์** **ขันธ์** ก็เป็นส่วนรวมส่วนหนึ่งเหมือนกัน คือ **ขันธ์ ๕** ได้แก่ **รูป** กับ **นาม** เป็นสองอย่าง มันต้องอยู่รวมกัน มีแต่รูปอย่างเดียวไม่มีนาม มันก็ใช้การอะไรไม่ได้ มีแต่นามอย่างเดียวไม่มีรูปก็ใช้การไม่ได้

พูดถึงเรื่อง **รูป** เสียก่อน เพราะ **รูป** เป็นของเห็นได้ง่าย คือตัวของเราที่ปรากฏอยู่เดี๋ยวนี้ ศาสนาแทรกอยู่ในรูปนั่นเอง ที่ท่านเรียกว่า **รูปขันธ์** หมายถึงบรรดารูปทั้งปวงหมดทุกสิ่งทุกอย่าง จะเป็นรูปเล็กรูปน้อย รูปหยาบรูปละเอียดก็ตาม รวมเรียกว่า **รูป** ทั้งหมด **รูป** อันนี้มันเป็นที่ให้เรายึดถือ เมื่อเราเห็นรูปแล้วก็ยึด จิตเป็นคนยึด ตั้งแต่เกิดมาจิตก็ยึดถือมัน ในรูปอยู่อย่างนั้นตลอดเวลา

พระพุทธเจ้าจึงทรงสอนให้พิจารณา **รูป** ที่ว่า **ปญจกขณฺฐา รูปขณฺโธ เวทนาขณฺโธ สกฺขณฺธาขณฺโธ สงฺขาราขณฺโธ วิญฺญาณขณฺโธ** อันนี้ เรียกว่า **ภูมิของวิปัสสนา** ถ้าหากไม่มีภูมิที่ตั้งอันนี้แล้ว **วิปัสสนา** ไม่เกิด **วิปัสสนา** ต้องเกิดจาก **ภูมิ ๕** ประการนี้

วิปัสสนา จะเกิดขึ้นมาต้องเกิดจาก **รูป** คือเห็น **รูป** ตามความเป็นจริง แต่ที่จริง **รูป** มันเป็นจริงอยู่แล้ว แต่เราไม่เห็นตามเป็นจริงต่างหาก ดังนั้น **พระพุทธเจ้า** จึงทรงสอนให้เราพิจารณาให้เห็น **รูป** ตามความเป็นจริงด้วยใจ

ของตนเอง

รูปมันเป็นจริงอย่างไร? บรรดารูปทั้งปวงหมด ทั้งรูปหยาบ รูปละเอียด ฯลฯ มันหากตั้งของมันอยู่อย่างนั้น แล้วก็เสื่อมสลายดับไป ถึงเราไม่เกิดมา มันก็ตั้งของมันอยู่อย่างนั้น แล้วก็สลายดับไป เมื่อเราตายดับไปแล้ว รูปคนอื่นและรูปอื่น ๆ ก็เกิดขึ้นมาในโลกนี้ตลอดเวลา นั้นแหละเรียกว่า**รูป** รูปนั้นใครจะเรียกมันว่าอย่างไร ก็เรียกไปเถิด ตัวมันเองเป็นรูปตามเป็นจริงของมันอยู่อย่างนั้นแหละ

เช่นเรียก “คน” รูปของคนอันนั้นแหละ ถ้าเราไม่เรียกรูปคน จะเรียกว่าอะไรก็ตาม เรียกนายดำ นายแดง นายขาว นายดำ นายสูง ฯลฯ รูปไม่ได้เรียกตัวมัน แต่คนไปเรียกเอาต่างหาก แท้ที่จริงเป็น**รูปอันหนึ่ง**เท่านั้น จึงว่า**รูป** มันเป็นจริงตามความเป็นจริงของมัน ใครจะเรียกอย่างไร ๆ มันก็เท่าเท่านั้นแหละ มีรูปร่างลักษณะอย่างไร ก็เป็นรูปร่างลักษณะอย่างนั้น คนก็เป็นรูปร่างอย่างหนึ่ง สัตว์ก็เป็นรูปร่างอย่างหนึ่ง สิ่งสารพัดทั้งปวงก็เป็นตามรูปของมัน เราไปสมมติเรียกรูปต่าง ๆ เอาเองต่างหาก

ครั้นสมมติเรียกแล้วก็เลยยึดถือรูปอันนั้นไว้ มันติดอยู่กับจิตกับใจแล้วคราวนี้ จะไปที่ไหน ๆ มันก็ติดอยู่กับจิตใจเพียงนั้น เช่น รูปคนเราที่เรียกคนนั้นคนนี่ชื่ออะไรต่าง ๆ ถึงแม้ว่าเขาเรียกไม่ใช่เราเรียก แต่เราก็ไปยึดเอาอีกนั้นแหละ ไปยึดเอาคำพูดคำเรียกของเขานั้น ถ้าเขาเรียกผิดเพี้ยนไป เราก็ไม่พอใจ มันยึดจนถึงขนาดนั้น ถ้าเขาเรียกถูกก็ชมเชยนิยมนับถือยกย่องสรรเสริญ กลับดีใจเข้าไปอีก ไม่ใช่รูปดีใจนะ เราดีใจคือจิตใจนั้นดีใจต่างหาก นี่แหละการไม่เห็นตามเป็นจริง มันต้องเป็นอย่างนั้น

ที่นี้หากว่าเขาินทาให้โทษ**รูป**นั้น ก็เสียใจ เขาพูดถึง**รูป** เขาไม่ได้พูดถึง**ใจ** แต่**ใจ**เราไปยึดถือ**รูป**เลยโกรธแค้นขึ้นมา ถ้าพูดไม่ถูกหูก็โกรธ

แค่นั้นขึ้นมา ครั้นพุดถูกหูดี้ใจขึ้นมาก็สรรเสริญชมเชย อันนี้แหละเรียกว่า **ไม่เห็นรูปตามความเป็นจริง** จึงเรียก **ปุถุชน** หมายความว่า คนหนาด้วยกิเลส

สำหรับพระพุทธรูปเจ้าหรืออริยสงฆ์สาวก ท่านเห็นรูปตามเป็นจริงของมัน ที่เขาเรียกรูปต่าง ๆ นั้นก็สักแต่ว่าสมมติเฉย ๆ เมื่อเขาชมเชยก็ไม่ทราบว่าเขาชมเชยที่ไหน เขาก็ชมเชยรูปนั้นแหละ แต่มันไม่ถูกรูป เขานินทานั้นก็นินทารูปนั้นแหละ แต่รูปมันไม่กระเทือน คือ **รูปอันนั้นมันไม่รู้จักร่างต่าง ๆ นั้นเอง ใจของท่านอยู่ต่างหาก** ท่านจึงไม่โกรธ ท่านก็เลยไม่เอาใจใส่ เพราะท่านรู้เรื่องราวของรูป **เข้าใจรูปว่า มันเป็นอย่างนี้ ๆ** การเห็นด้วยใจเช่นนั้นจริง ๆ เรียกว่า **วิปัสสนา** เหตุนี้จึงว่า **ภูมิของวิปัสสนา คือ รูป**

วิปัสสนาอนุโลม คือ การคิดนึกเอา ไม่ใช่ใช้วิปัสสนาแท้ วิปัสสนาแท้จริงนั้นมันมีอีกอย่างหนึ่งต่างหาก **เมื่อจิตสงบเข้าไปถึงความรู้จริงเห็นจริงแล้ว จิตก็เป็นสภาพตามเป็นจริง รูปที่เห็นก็เป็นรูปในสภาพเป็นจริง สิ่งทั้งปวงหมดที่เห็นในขณะนั้นเห็นสภาพตามความเป็นจริงของมัน เห็นแจ้งชัดจริงด้วยใจของตนเอง มันก็เลยตรัสรู้** ตรัสรู้ในขณะจิตเดียวท่านว่าอย่างนั้น **ไม่ต้องเอามากมายอะไร** ขณะจิตเดียวเท่านั้นที่เกิดความรู้ขึ้นชัดเจนแจ่มแจ้ง หายสงสัยในสิ่งทั้งปวงหมด นั่นเป็น**วิปัสสนา** ไม่ใช่แต่งเอาไม่ใช่คิดนึกเอา จิตเข้าไปถึงตรงนั้นแล้วมันหากเกิดขึ้นเองเป็นเอง แต่ก็อาศัยเบื้องต้นคือการปฏิบัติ อาศัย**สมาธิ**เป็นเบื้องต้น เวลามันจะเกิด**วิปัสสนา** มันเกิดเองเป็นเองของมัน

หลังจากที่เกิดวิปัสสนาขึ้นมาแล้ว เมื่อออกจากสภาพนั้นมาแล้วจะต้องมาพิจารณาอีกให้เห็นตามเป็นจริง อย่างที่มันเกิดขึ้นมานั้นแหละ **รูปมันก็เป็นสักแต่ว่ารูป** ถึงจะไม่ละเอียด จิตไม่ลงมากถึงขนาด**วิปัสสนา** ก็ขอให้

พิจารณาอนุโลมตามที่เคยรู้เคยเห็น ว่ามันเป็นจริงอย่างนั้น ครั้นเห็นอย่างนั้นแล้ว ก็หายจากความยึดความถือ มันก็สบาย ปลอดภัยโปร่งหมดทุกอย่าง ไม่หนักหน่วง เราต้องการความโล่งความปลอดภัย ไม่ยึด ไม่ถือ ไม่ใช่หรือ?

บางคนเมื่อจิตปลอดภัยเลยไม่รู้จักจะทำอย่างไร ไม่เข้าใจ เพราะไม่เคยเป็น จิตเป็นแล้วแต่เจ้าของไม่รู้เรื่อง ก็เลยงงหมด คนเป็นอย่างนั้นก็มี ถึงอย่างไรก็ดี ถ้าเป็นอย่างนั้นแล้วอย่าไปงง อย่าไปหลงมงาย ขอให้เข้าใจว่าตัวของเรายังมีอยู่ ถ้าหากเข้าใจตามเป็นจริงแล้ว มันจะเกิดปัญญาเกิดความรู้สว่างขึ้นมาอีก ความทึงงนั้นเพราะเราไม่รู้ไม่เคยเป็น เลยงงหมด กลัวว่าจะเป็นบ้าเป็นบออะไรต่าง ๆ **ครั้นเอาสติเข้าไปควบคุม เอาสติเข้าไปรู้เรื่องราวสภาพมันเป็นอย่างนั้น จิตก็หนักแน่นเข้าไป แล้วก็เกิดความรู้ขึ้นอีกต่างหาก**

นี่แหละเรื่องของ **รูป** มันเกิดขึ้นมาแล้ว ก็ตั้งอยู่อย่างนั้น เป็นอยู่อย่างนั้น แล้วก็เสื่อมสลายดับไป มันเกิด-ดับ เกิด-ดับ อยู่อย่างนั้น

นาม คราวนี้พูดถึงนาม ได้แก่ **เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ** ก็เหมือนกับ**รูป** เป็นอย่างเดียวกันหมด จึงว่าอาตมาจะเทศน์เรื่อง **ขันธ** คือให้รู้จักเรื่องของ**ขันธ** ได้แก่ตัวของเรานั้นเอง เราไม่รู้จักตัวของเรา มันจึงไม่มีกรรมะ ครั้นรู้จักรู้เรื่องของตัวของเราเรียกว่า รู้กรรมะ จะอยู่ด้วยกรรมะ จะยืน เดิน นั่ง นอน ไปทางไหน ๆ ก็พิจารณากรรมะเป็นเครื่องอยู่ อันนั้นเรียกว่า กรรมะ กรรมะไม่ได้อยู่ที่อื่น ใครจะไปค้นคว้าหาที่ไหนก็ไปเถิด ถ้าไม่ค้นคว้าเข้ามาในขันธ ก็ไม่เข้าถึงกรรมะ ไม่รู้เรื่องของ **รูปขันธ เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ วิญญาณขันธ** อันนี้ แม้ไปเห็นสิ่งอื่น มันก็ไม่ใช่ตัวของเราเสียแล้ว มันออกข้างนอก ไม่ใช่เห็นกรรมแล้ว มันเห็นของกาย

นอก ครั้นเห็นของภายในรู้แจ้งเห็นจริง เรียก **วิปัสสนา**
อธิบายวันนี้ เท่านั้นเสียก่อน

นั่งสมาธิ

ท่านอาจารย์อบรมนำก่อน

เราปฏิบัติธรรมดีกว่า ฟังแล้วทำเลยจึงไม่จิตจาง ถ้าไม่ทำพร้อม
กันไป ทั้งไวนาน ๆ ไปซักจะลืมเสียแล้ว ในสมัยพุทธกาลที่พระองค์ทรง
เทศนาให้พระสงฆ์ฟัง หรือให้อุบาสกอุบาสิกาฟังก็ตาม ท่านฟังแล้วทำตาม
ไม่ใช่ฟังแล้วเอาไว้วันหลังโน้นจึงทำ ท่านไม่ทำอย่างนั้นหรือ **ท่านฟังแล้ว
ทำพร้อมเลย คือ กำหนดจิตตามขณะฟังเทศน์นั่นเอง**

ครั้นเมื่อท่านฟังแล้วกำหนดจิตแน่วแน่เต็มที่อยู่ในสถานที่เดียว
ท่านก็รู้แจ้งเห็นจริงตามพระธรรมเทศนา ท่านจึงสำเร็จมรรคผลนิพพาน
เป็นส่วนมาก อันพวกเราฟังหรือดูหนังสือแล้วหรือดูตำราอะไรต่าง ๆ
ก็ตาม ฟังแล้วอ่านแล้วเก็บไว้ประเดี๋ยวก็ลืมหายไป

ในสมัยนั้น **บัญญัติ** และ **สมมติ** ท่านทอดทิ้งหมด **บัญญัติ** คือ ตั้ง
ชื่อเรียกขึ้นมาตนเอง **สมมติ** กับ **บัญญัติ** ก็คล้ายกันนั้นแหละ ท่านไม่เอา
สมมติอันนั้น **ท่านเอาความจริง** เช่นว่า “คน” อะไรเป็นคน? หรือเช่นว่า
“มนุษย์” อะไรเป็นมนุษย์? ท่านไม่ได้เอามนุษย์ธรรมดาอย่างที่เรารู้เข้าใจว่า
เป็นคน คือ ยืน เดิน นั่ง นอน ไปมา อย่างนี้เรียกว่าคน เราเข้าใจอย่างนี้
คนนิยมนับถือกันอย่างนี้ เหตุฉะนั้นพอคนอื่นเขาว่าดี ว่าชั่ว ว่าผิด ว่าถูก มัน
ถึงได้มีความยินดียินร้ายกับสิ่งที่เรายึดถืออยู่นี้

ส่วนพระอริยเจ้าท่านไม่ถืออย่างนั้น **อะไรเป็นมนุษย์? มนุษย์
จริง ๆ จัง ๆ มันอยู่ตรงไหนกัน** ท่านเข้าไปลึกถึงของในนั้นเลย มนุษย์

จริง ๆ นั่นนะ มันไม่ได้เรียกตัวมันหรือ คนเราเรียกต่างหาก

ถ้าคนไม่เรียกมันจะเป็นอย่างไร? ถ้าคนไม่เรียกไม่ตั้งชื่อ มันก็เฉย ๆ อยู่อย่างนั้น ท่านพิจารณาเข้าไปถึงของจริงโน่นเลย มันก็เข้าถึงของกลาง **จิตทั้งหลายก็ต้องเป็นอย่างนั้น เมื่อเข้าถึงแล้วมันไม่มีอะไร** สมมติบัญญัติก็ไม่มี ในสมัยก่อนไม่มีการศึกษาเล่าเรียนอะไรหรือ พระพุทธเจ้าทรงเทศนาให้พระเจ้าพระสงฆ์ หรืออุบาสกอุบาสิกาฟัง ท่านฟังแล้วทำพร้อมไปเลย จิตใจตั้งมั่นแน่วแน่

อันที่เรียกว่า **ธาตุ ขันธ์ อายตนะ** ที่อธิบายมานั้นก็ดี ท่านมาบัญญัติขึ้นต่างหาก **แท้ที่จริงผู้ปฏิบัติฝึกหัดเป็นไปแล้วนั้น ไม่ถือบัญญัติพวกนี้ ถือเอาความจริงสภาพที่เป็นจริง** อย่างที่ว่าให้ฟัง เมื่อจิตออกจากสภาวะความเป็นจริงมาแล้ว มันมีสมมติบัญญัติอยู่ทั่วไป คนในโลกนี้ต้องมีสมมติบัญญัติทั่วกันไปหมด ถ้าไม่มีสมมติบัญญัติพูดกันไม่รู้เรื่อง **แต่ว่าธรรมะไม่ได้เป็นสมมติบัญญัติ เป็นความจริง** แต่ก็ต้องเทียบกับสมมติบัญญัติ จึงค่อยมาพูดสู่กันฟัง และเข้าใจกันได้

เหตุนี้จึงว่า ทำให้เข้าถึง**สมาธิ** จิตเป็นหนึ่งเลย เข้าถึงธรรมเลย สิ่งที่เป็นธรรมนั้นคือ สิ่งทั่วไปทั้งหมด **ธรรมะ** แปลว่า **ของทรงอยู่ ของเป็น อยู่ตามความเป็นจริง** เมื่อเข้าถึงความจริงแล้ว นั่นแหละเป็น**ธรรมะ** ไม่มีสมมติบัญญัติ ให้พิจารณาให้ถึง **ธรรมะ** ตรงนั้นแหละ

ตัว **จิต** ของเรานั้นมันไม่ใช่ธรรมะ มันคิดมันนึกมันส่งสายปรุงแต่ง มันเกิดสัญญา อารมณ์ วุ่นวายไปหมด มันไม่ใช่ธรรมะ เมื่อไม่ใช่ธรรมะ เรียบร้อยวางเสีย ไม่ต้องยึดของพรรคนั้น มันก็โล่งหมด เมื่อมันโล่งหมดแล้ว บางคนอาจจะสงสัยว่าจะไปอยู่ที่ไหน? เมื่อปล่อยวางแล้ว มันก็เข้าถึง**ใจ** ก็เลยสบาย

คำว่า “สบาย” ก็เป็นสมมติอีก เป็นบัญญัติอีก อันที่จริงเข้าถึงหัวใจแล้ว มันสบายหรือไม่สบายก็ไม่ทราบ มันมีอาการอย่างหนึ่ง จึงบัญญัติเรียกอาการนั้นว่า “สบาย” คำว่า “สบาย” คือสมมติบัญญัติขึ้นมาเทียบกับความรู้สึกนั้น “สบาย” เป็นอาการอย่างนั้น ไม่ใช่รู้เสียก่อนแล้วจึงค่อยปฏิบัติ คนเราส่วนมากเข้าใจว่า ให้รู้เสียก่อน ให้ศึกษาเข้าใจเสียก่อน จึงค่อยปฏิบัติ ถ้าไม่ศึกษาจะปฏิบัติอย่างไร? แท้จริงมันไปคนละเรื่องกัน **ปฏิบัติเป็นเสียก่อน ได้ผลแล้วจึงค่อยเกิดบัญญัติ**

ปรีชิต ปฏิบัติ ปฏิเวธ ท่านกล่าวไว้อย่างนั้น เลยเข้าใจว่า**ปรีชิต** คือต้องศึกษาเล่าเรียนแล้วจึงค่อยมีการ**ปฏิบัติ** ปฏิบัติตามหนทางที่เราเรียนมา ปฏิบัติตามนั้นจึงค่อยเกิดปฏิเวธ อาตมาบอกว่ามันต้องเกิดปฏิเวธเสียก่อน ถ้าไม่เกิดปฏิเวธแล้วจะบัญญัติอย่างไร? ต้องปฏิบัติจนกระทั่งเกิด**ปฏิเวธ** คือ ความรู้แจ้งเสียก่อน มันจึงค่อยบัญญัติได้ถูก พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติธรรมวินัยต่าง ๆ ธรรมก็ดี วินัยก็ดี ถ้าไม่ได้ตรัสรู้มรรคผลนิพพานถึงที่สุดก่อนแล้ว ทรงบัญญัติไม่ถูกต้อง ต้องรู้เสียก่อนจึงค่อยบัญญัติถูก บัญญัติแล้วผู้อื่นจึงปฏิบัติตาม ถ้าพูดตามความจริงมันต้องเป็นอย่างนั้น

ปฏิเวธเสียก่อนจึงค่อยเกิดปรีชิต ถ้ารู้ปรีชิตแล้วเราอยู่เฉย ๆ ไม่ได้ มันต้อง**ปฏิบัติ**ประจำวันจึงจะอยู่ได้ถูก ทุกอย่างทุกประการมันต้องมีการปฏิบัติทั้งนั้น ในชีวิตประจำวันนี้ ทุกคนก็ต้องมีการปฏิบัติ **ปฏิบัติ** ตาม**ปฏิเวธ** ที่รู้นั้นแหละ
เอละ ให้ตั้งใจปฏิบัติต่อไป

